

Aki Magyarországon mutatta be Bartók hegedűversenyét

Emlékezés Szervánszky Péter (1913-1985) hegedűművészre

Évekkel ezelőtt volt alkalmam hallani azt a röntgenlemez-felvételt, amely özv. Babits Mihályné Török Sophie költőnőnek (Tanner Ilona) köszönhetően készült a pesti Vigadó nagytermében 1944. február 6-án, amikor Bartók Béla hegedűversenye a Székesfővárosi Zenekar XIII. bérleti hangversenyén Szervánszky Péter előadásában, Ferencsik János vezényletével hangzott el.

Az előadás mind a hangszerjáték, mind a tartalmiság tekintetében olyan nagy formátumú művészről árulkodott, aki nemcsak hogy kiállja az összehasonlítást a világszerte ismert hegedűsökkel, de a Bartók-interpretáció hitelessége szempontjából még felül is múlja azokat. (Kedves Kollégám! Ne fáradj a Brockhaus Zenei Lexikon előkeresésével, Szervánszky Péter nem szerepel benne!)

Ma már kevesen élnek azok közül, akik együtt muzsikáltak az 1946 óta külföldön élő Szervánszkyval, vagy hegedülni hallották őt. Ezért határoztam el, hogy a még fellelhető dokumentumok, visszaemlékezések alapján írni fogok erről a kivételes művészről és rendkívüli emberről.

A Szervánszky-család – eredetileg lengyel bárói család, amely korábban még magasabb rangú volt – Mária Terézia császárnő uralkodása idején került Magyarországra, s kapott nemességet. Történetüket mi onnan kísérvük figyelemmel, amikor id. Szervánszky Jenő (1880-1950), a Ludovika Akadémián végzett katonatiszt, később szépirodás-, majd testnevelő tanár és Beretvás Judit házasságából hét gyermek születik: 1905-ben Judit, 1906-ban Jenő, 1907-ben Katalin, 1909-ben Gábor, 1911 februárjában Sára, 1911 decemberében Endre és 1913-ban Péter.

A család 1915-től 1920-ig Gömör megyében, egy birtokon él, a gyermekek, Judit, Sára és Péter itt kezdenek hegedülni tanulni édesapjuktól. Trianont követően, nem akarván idegen fennhatóság alatt élni, Szervánszkyék Budapestre költöznek, és 1920-tól 1929-ig a Németvölgyi út 28-ban (Szendi u. sarok) laknak. Innen járnak be a gyermekek zenét tanulni az Alagút u. 1-be, Balassa Kálmán magánzeneiskolájába. (Balassa 1906-1923 között az Operaház zenekarának hegedűse volt.)

Endre klarinétozni, Jenő csellózni, Gábor kürtölni, Katalin pedig egy keveset zongorázni tanul. (Később Gábor a Ludovika elvégzése után katonatiszt, Jenő pedig festőművész lesz, de közben kvartettezik, sőt felveszik a Zsolt Nándor vezetésével működő Budapesti Hangversenyzenekarba is.)

A család egy ideig a Gömörben eladott birtokért kapott pénzről él, majd id. Szervánszky a 20-as évek elején néhány társsal asztalosüzemet létesít Pesten, de mivel az üzlet nem megy jól, az üzemet Konstantinápolyba (!) telepíti, megbízva valakit annak vezetésével.

Mielőtt tovább követnénk figyelemmel a család sorsának alakulását, szóljunk néhány szót a legkisebb fiúról, Péterről.

Szervánszky Péter 1913. szeptember 24-én született Kis-

pesten. Eleinte édesapja irányítása alatt tanul hegedülni, majd Balassa Kálmán növendéke lesz. Iskolai tanulmányairól mindössze annyit tudunk, hogy a polgári iskola első osztályát még az Attila úti iskolában végzi Budapesten, s 1926. április 12-én iratkozik át a Toldy Ferenc utca 9. sz. alatti „Toldy Ferenc” reáliskolába, ahol második osztályos tanulóként szerepel.

A gyermekek, Péter, Sára, Judit és Jenő, ekkor már rendszeresen vonósnégyeseznek, zenei tanácsokkal Endre látja el őket. Sokatmondó adat számunkra, hogy 1928-ban már Kodály: 1. (c-moll, Op. 2.) vonósnégyesét játsszák – édesapjuk nem kis rosszállásától kísérvé... Ma már mosolygunk ezen, de ha visszaidézzük az 1910. március 17-én, a Royal-teremben, Kodály szerzői estjén befejező műsorszámként elhangzó, a Waldbauer-Kerpely vonósnégyes által, igen gondos felkészülés után előadott műről, valamint a többi műsorszámról megjelent kritikákat, bizony cseppet sem fogunk csodálkozni.

A kvartettet bemutató vonósnégyes brácsása, Temesváry János így összegezte Kodály akkori megítélését:

„Az új zenei nyelvezet a hallgatóságban meglepetést, ellenállást, heves vitát váltott ki. Nemcsak a harmóniák szokatlansága, hanem a hangzás friss elemei is dühítették a »szakértőket«, az elfogulatlan fiatalság azonban lelkesedett.”

A húszas évek közepétől a Szervánszky-gyermekeknek

többször is alkalmuk van leutazni nyaranta Konstantinápolyba. 1929-ben id. Szervánszky Jenő úgy dönt, hogy eladja a Németvölgyi úton lévő házat, és augusztus 29-én az egész család hajóra ül. Elmennek a román-bolgár határig, onnan vonattal Constanzaig, majd ismét hajóval Konstantinápolyig. Konstantinápolytól nem messze, a Márvány-tenger partján fekvő Yesilköj-ben nagy házat bérelnek, több mint egy éven át itt él a család. A gyerekek muzsikálnak és időnként egy-egy fellépésre is alkalom adódik a közeli Konstantinápolyban.

Id. Szervánszky Jenő innen Belgiumba szeretett volna menni, de mivel nem sikerült vízumot kapni, 1930 novemberében családjával Rómába költözik, ahonnan 1931 tavaszán térnek vissza Budapestre. Budán, a Várban laknak a Dísz tér 7. sz. alatt (a jelenlegi Muskétás étterem 4. majd 1. emeletén). Péter felvételizik a Zeneakadémiára, ahol Hubay felveszi a művészképzőbe.

1931-33 között jár Hubayhoz (kamara-zenére Waldbauerhez). A művészképzősök hangversenyén 1933. február 17-én Rachmanyinov-Hubay: Elégia című művét és Sarasate: Introduction et Tarantelle-jét, 1933. május 30-án Bach gmoll szólószonátájának Presto tételét, Hubay III. hegedűversenyének I-II. tételét és Mozart-Kreisler: Rondo című művét adja elő. Budapest Székesfőváros által 1926-ban, a Zeneművészeti Főiskola hegedűtanszakának növendékei számára alapított Hubay Jenő-díjat az 1932/33-as tanévben Szervánszky Péter kapja.

Szécsi Magda hegedűművésznő, aki Péterrel egyidőben tanult a Zeneakadémián, kérésre szívesen emlékezett vissza ezekre az évekre:

Szervánszky Péter nagyon finom, szerény fiú volt – meséli –, technikailag nagyon képzett, ösztönös hegedűs. Egymás között csak „lepkekezű”-nek hívtuk – mondja. Majd felidézi azokat a feledhetetlen napokat, amikor Máday Sándorné Mézsáros Margitnak köszönhetően (édesapja az Opera hegedűse, majd igazgatója, férje a Nemzeti Bank helyettes vezérigazgatója, ő pedig Bartók növendékeként végzett a Zeneakadémián, zongora szakon) többször is alkalma volt elmenni Péterrel együtt a 30-as évek végén Bartók Csalán utcai házába, ahol egy alkalommal Bach kettősversenyét játszhatták elő Bartóknak, máskor pedig Bartók-duókat. Szécsi Magda később, 1946-47-ben is többször játszott Péterrel együtt Bécsben, ahol a Collegium Hungaricum (Museumstrasse 7.) ösztöndíjasai voltak. Péter Solymos Péterrel szonátázott ebben az időben Bécsben, majd ezt követően Londonban.

E rövid kitérő után, néhány évet visszaugorva, hadd folytassuk onnan,

hogy 1935-ben, Hannover György, a Budapesti Hangversenyzenekar koncertmesterének halálát követően a 22 esztendőS Szervánszky Péter lesz a zenekar koncertmestere 1943-ig, s emellett a Magyar Vonósnegyes II. hegedűse. (Az 1935-ben alapított kvartett tagjai: Végh Sándor, Szervánszky Péter, Kormány Dienes, Palotai Vilmos.)

1943 jelentős állomás Péter életében. Ő mutatja be Magyarországon (1943. szeptember 27-én Kolozsvárott, majd 1944. január 5-én Budapesten) Bartók hegedűversenyét.

A hegedűversenyéről – mid a kolozsvári, mind pedig a budapesti közönsége számára – Szervánszky Endre készít igényes műelemzést.

A Magyarország című újság 1943. szeptember 29-én az alábbi cikket közli, a tudósító Bartók János, Bartók Béla unokaöccse:

HAGYARORSZÁG

SZINHÁZ ÉS FILM

Bartók Hegedűversenyét órlási érdeklődéssel mutatta be Szervánszky Péter Kolozsvárott

A Kolozsvári Filharmonika Társaság hangversenye
Vaszy Viktor vezényletével

Kolozsvár, szeptember 29. Budapest zenei élete a város milliós volta miatt is élvezeti a központi fekvés és a kultúrlehetőségek előnyeit. Nagyonnyiségű és sokféle minőségű emberiségben többé-kevésbé mindenféle eseménynek akad közönsége, egyes sikerekből és sikertelenségekből éppenségre nem lehet sokra következtetni. Más jelentőség az, amikor Kolozsvárott *szűföldes* megtölti a közönség a *Mátyás király D-akkhá* nagytermét, hogy *kalkassza Bartók Hegedűversenyének első magyarországi előadását.*

Bartók magyar földön még meg nem szólaltatott *Hegedűversenyének* kolozsvári bemutatója Vaszy Viktor érdeme, aki nyolc próbát biztosított a műnek és Szervánszky Péternek a hangverseny előtt. Általában kevés olyan hangversennyel találkozunk, amelyet a most Kolozsvárott tapasztalt érdeklődés és gondos előkészítés előzött meg.

A *Hegedűverseny* Bartók művei között a legértelműbb, hogy legeredetibbnek és legérdekesebbnek nevezzük. Pedig a második tétel egyes részeitől tekintve most nem kaptunk olyan Bartók-zenét, amelyet nem ismertünk volna már egy-egy régebbi művéből. Meglepő, hogy mennyire sok helyet kapott ebben a versenyben az 1910-es évek Bartókja, a közvetlen kinyilatkoztatások expresszionista költője. De ez csak egy kis rész a Hegedűverseny gazdagságából. Emlékező van ebben a műben a kései Beethovenra, Bachra és Kodályra, akiket — érzésünk szerint — szándékosan idézett ez alkalommal oly félszerethetetlenül Bartók. De megzabolnak a távol tengerentúli primitív zenék is Bartók extáziát uvvító formá-

zatvilágában. A felületes hallgatót tévedésbe is ejthetné Bartók közléseinek zaitólságával. A *Hegedűversenynek* különlegessége azonban éppen az egyes részeknek tartalmi összefüggésében van; ezzel adta meg Bartók, az életjelenségek misztikus összefüggéseinek zenei kutatója, a mű belső formáját.

Szervánszky Péter mellett ma nehezen tudnánk elképzelni más magyar hegedűművészt, aki Szervánszky előadásának fokán oldotta volna meg a *Hegedűverseny* megfelelő megszólaltatásának különleges feladatát. Szervánszky már évek óta kutatja Bartók zenéje előadásának legjobb eszközeit, tohetti is, mert tökéletesen kiépített technikai tudását legmesszaabrandó zenei elképzeléseire használja és hangszeren sokszor kívánja túllépni hangszere kereteit. *Művésze a szó legjobb értelmében, aki ösztönös és meggyőző is tud lenni egyszerre. A magyar közönség igen hálás lehet Szervánszky-nak, hogy (most más érdemeit nem említve) megmutatta Bartók műveit azok eredetiségében.*

A kolozsvári filharmonikusok zenekara a legjobb igyekezettel idomult Bartók zeneihez, mely újság még egyelőre a zenekari tagok többségének. Vaszy Viktor *Bartók-előadása* jó példa arra, hogy nincsenek legyőzhetetlen nehézségek a Bartók ugyanúgy játszható, mint Bach vagy Mozart. A kolozsvári bemutató egyedülálló nagy sikere mindenesetre megmutatta, hogy megfelelő munka árán lehet jól is előadni mai zeneműveket Magyarországon és hogy a magyar művészek már dehaza is van megértő közönsége.

Bartók János

Lássuk most azt a Bartók János által írt, Szervánszky Péterről szóló ismertetőt, amit a kolozsvári hangverseny műsorlapja őrzött meg számunkra:

„Szervánszky Péter tanulmányait Hubay Jenőnél végezte a Zeneművészeti Főiskolán, ahol 1933-ban művészi oklevelet nyert. Játékának egyéniségét technikai oldalról a szorosabb értelmű hangszerszerűség jellemzi. Könnyen, hajlékonyan emelkedő hegedűhangja soha nem megy túl hangszereinek lehetőségein, melyet tökéletesen ismer és amelynek korlátlan birtokosa. Előadásában a technikai elem, a vonókezelés kimeríthetetlen sokfélesége mindig úgy érvényesül, ahogyan azt az egyes szerzők és művek legmegfelelőbb zenei megvalósítása megkívánja. Szervánszky elsősorban muzikus és minden tudásával a művet szolgálja, a szerző akaratát érvényesíti. Egyénisége és előadása nem egyes stílusokra és korokra korlátozódott, de művészi adottságai ma mégis leginkább a régi olasz szerzők, Mozart és a mai zenei művek előadásánál nélkülözhetetlenek, mert a felsorolt zenei területeken a megfelelő előadásnak csak egy lehetséges kiindulópontja van: a zene, a zenei hangok vonzásának természeti törvénye.

Szervánszky műsorain gyakran szerepelnek Bartók művei. I. hegedű-zongora szonátáját Solymos Péterrel játszotta közös szonátaestjükön Budapesten. A zenekarra írt „Két portré” hegedűszólóját számos hangversenyen előadta és mint a „Waldbauer-Kerpely” vonósnégyes tagja, Bartók vonósnégyeseinek előadásában vett részt. Szenvedéllyel telített, de éppen nem szentimentális előadásában a jellemző bartóki hangmozdulatok életre kelnek. Zenei életünkben egyedülálló és úttörő érdemet szerez magának Szervánszky Bartók műveinek kifogástalan megszólaltatásával, mert közelebb hozza egymáshoz a szerzőt és szülőföldje közönségét, és ezt ma még egyelőre nagyon kevés zenei előadóművészről mondhatjuk el.”

A budapesti bemutató után interjú készült Szervánszky Péterrel, amely „A Bartók-hegedűverseny kalandos útja Budapesttől – Budapestig” címmel jelent meg:

„Budapest zenei életének nagy eseménye volt Bartók Béla első hegedűversenyének január 5-iki első Budapesti előadása. Ferencsik János vezényletével Szervánszky Péter játszotta a nagy hegedűversenyt, amelyet Bartók 1937-38-ban írt.

A hangverseny után beszélgettünk Szervánszky Péterrel és megkérdeztük, hogy miért került Budapesten csak ilyen nagy sokára előadásra Bartóknak ez a nagyjelentőségű szerzeménye.

– A Bartók-hegedűverseny tényleg hosszú kerülővel került Bartók budapesti íróasztalától a Vigadó pódiumáig – feleli érdeklődésünkre a hegedűművész. – Amikor Bartók 1938-ban befejezte művét, az előadási jogot eladta Székely Zoltánnak, a Hollandiában élt magyar hegedűművésznak. A zenei életben ez szokásos, Stravinsky például Duskin-nak adta el nagy műveinek első előadási jogát. (Megj.: Samuel Dushkin lengyel származású hegedűművész 1903-ban, 12 évesen kerül Amerikába, ahol New Yorkban Auer Lipótnál, Párizsban Kreislernél tanult.) Székely még a háború előtt be is mutatta Hollandiában a hegedűversenyt, de turnéra már nem tudott vele indulni.

– Időközben Bartók Amerikába utazott, de hegedűversenyének egy teljes partitúráját Szabolcsi Bencénél hagyta. Budapesten nem is forszírozták az előadást, mert úgy tudták,

hogy Székely Zoltán előadási joga még érvényben van, tehát nélküle nem lehet a művet előadni. Azonban azt senki sem tudta biztosan, hogy meddig érvényes Székely opciója. Bartók János, Bartók Béla unokaöccse vette aztán kézbe az ügyet, levelek egész légióját küldte Székely Zoltán után, amíg végre az egyik 1941 végén megtalálta. Székely azonnal válaszolt: az előadási jogot ő annakidején két évre vette meg, ez azonban már lejárt, úgyhogy a mű szabad, s ezt Budapesten más is játszhatja.

– Az előadási jog tehát felszabadult, de ezzel még nem hátrult el minden akadály az előadás elől. Budapesten csak partitúra volt, ebből ki kellett íratni a szólamokat, ami igen költséges munka. Bartók egyik tanítványa, Máday Sándorné vállalkozott a pénz előteremtésére és csakhamar együtt is volt a szükséges összeg. A budapesti bemutatót 1942 őszére terveztük, de engem behívtak, s ezért a bemutatót bizonytalan időre el kellett halasztani. 1943 tavaszára tűztük ki az újabb dátumot, de ezt sem lehetett betartani, mert Ferencsik külföldre ment.

– 1943 nyarán felkeresett Vaszy Viktor, a kolozsvári filharmónia elnök-karnagya és felkért, hogy mutassam be zenekarával először a Bartók-hegedűversenyt. Kolozsvár fejlett zenei élete méltó keret volt ehhez a nagy eseményhez, s én szívesen követtem a meghívást. A Kolozsvári Filharmónia hét próbával készült a nagy eseményre, és a szeptember 27-i magyarországi ősbemutató teljes szépségében szólalhatott meg a hegedűverseny. A budapesti bemutató azonban még ezután sem ment simán. Műsorbeosztási nehézségek miatt egyre halasztódott az előadás dátuma, és csak január 5-én kerülhetett végre előadásra Budapesten is. A székesfővárosi zenekar a szokásos két-három próba helyett öt próbával készült az előadásra. Hogy nagy munkánk mennyire volt méltó a nagy zeneszerzőhöz – azt a kritika és a közönség véleménye dönti el.”

Anélkül, hogy teljes áttekintésre törekednénk Szervánszky fellépéseit illetően, itt említjük meg, hogy 1944. február 16-án este ismét szólolistaként lép a Vigadó közönsége elé: Mozart hegedűversenyt játszik a Székesfővárosi Zenekar kíséretével, Sergio Failoni vezényletével.

Íme, még néhány kritika a Magyar Nemzetből, az előző, 1942-43-as hangversenyévad eseményeiről:

1942. december 2.

A Fővárosi Zenekar Ferencsik János vezényelte november 29-i hangversenyéről:

„... kevésbé közelítette meg a lényegét Bartók »Két arc-kép« előadása, de itt dicsérjük Szervánszky Péter szép hegedűhangját...”

1943. február 10.

„Solymos Péter és Szervánszky Péter hétfői zongora-hegedű szonátaestje szerint a két kiválóan felkészült művészt a súlyos és komoly zenei problémák érdeklik. Teljes odaadással, minden tekintetben koncentrált figyelemmel, példás művészi lelkiismeretességgel igyekeznek behatolni Bartók művészetének különleges világába. Amit az első szonátában nyújtanak, az nemcsak hibátlan, jól kidolgozott, hanem minden tekintetben kiemelkedő produkció, s a mű rendkívüli akadályait úgy győzték, mintha egész könnyű feladat lett volna.”

1943. május 1.

„... A műsor középpontjában Bartók kevésbé népszerű III. vonósnégyese állott. A négy művész, Waldbauer Imre, Szervánszky Péter, Ország Tivadar és Kerpely Jenő az egymásba szövődő különös forma és érzésvilág megvalósításában igazán remekelt. Kifejezésük csodálatos ellenéteket a legharmonikusabban egyesített. Az előadás objektív volt, s ugyanakkor költői: szigorú, zárt és egész lényegre szűrt, szinte már desztillált hang érvényesült, de a lélek tüze lobogott, elemntáris és hódító erők nyilatkoztak meg, s ejtettek hatalmukba...”

A Szervánszky-család Budapest ostromát a Dísz téri ház pincéjében vészeli át. Ezzel kapcsolatban – kis epizódként – említjük meg, hogy Major Tamás színművész Szervánszkyék-nál rejtőzködött, de ottlétéről id. Szervánszky Jenőnek nem szóltak. Egy alkalommal, amikor a találkozást nem sikerült elkerülni, és észrevette az idegent, megkérdezte:

- Ki ez a szakállas ember?
- Illegális kommunista – hangzott a válasz.
- De hát én utálok a kommunistákat!
- De ez az ember életveszélyben van!
- No jó, akkor rendben van.

Major Tamás később lelkesen emlékezett vissza azokra az órákra, amikor Szervánszky Péter gyakorlását hallgatva ismerkedett meg Bartók hegedűversenyével.

Szervánszky 1946-ban, minisztériumi ösztöndíjasként Bécsbe utazik: 1946 nyarától 1947 nyaráig a Collegium Hungaricumban, a Museumstrasse 7. sz. alatt lakik. Ezt követően néhány hónapot Londonban tölt, majd Rómába utazik, ahol a Magyar Akadémia (Via Giulia 1.) épületében lakik.

Bécsben és Londonban barátjával, Solymos Péterrel szonátáznak, de alkalomadtán másokkal – így Szécsi Magdával – is fellép.

Édesapjához ezekben az években írt levelei tanúskodnak leghitelesebben életének e fontos időszakáról. (Édesanyja 1945-ben, édesapja 1950-ben hunyt el.)

Bécs, 1946.

„... mindent mondhatom, csak a művészetemért csinállok... Most, hogy meg van a lehetőség arra ami után mindig vágytam, nyugodtan dolgozni anélkül, hogy határidőt kelljen szabni, annyira megnyugtató és annyival jobban tudok dolgozni, hogy ki sem mondhatom. Nekem muszáj a legnagyobbak közé emelkednem, mert különben mindig boldogtalan leszek. Művészetet iparszerűen űzni nem tudok tovább. Az pedig, hogy tényleg koncertező művész legyek, ahhoz még mindig rengeteget kell tanulnom, de ha türelmes leszek és ki tudom várni azt az időt, amíg megtanulok remekül hegedülni, akkor minden fog sikerülni... inkább legyek egy nagy művész 10 évig mint 40 évig egy dilettáns...”

Bécs, 1946. X. 13.

„... Nagyon meglepett a hír, hogy Waldbauer kimegy Amerikába. Ez bizony nagyon szomorú, mert lassan már tényleg nem lesz otthon senki számottevő ember. Most hogy Pesten egy quartett sem marad, nagy kedvem lenne hazamenni és egy jó quartettet alakítani. De ez persze csak London után jöhet számításba és csak akkor, ha az akadémiaira betudnék jut-

ni, mert zenekarba nem ülnék szívesen. Banda Edével beszélgettünk éppen erről...”

Bécs, 1946. XI. 1.

„... legközelebbi szereplésünk nov. 16-án lesz, ahol Bartók klarinét trióját és Veress szonátáját fogjuk játszani. Az önálló estemnek még mindig nem tudom a dátumát... dacára annak, hogy nyáron sokat fejlődtem, még mindig szükségem lenne pár hónapra. Bizony azt a sok hibát nem lehet pár hónap alatt kijavítani. Most semmi sem fontos csak az, hogy igazán tudjak hegedülni... Végh Sándorral találkoztam és mondta, hogy Zathureczky meg akar nyerni az akadémiai tanárságra. Én persze csak abban az esetben mennék haza, ha a kinevezést előre megadnák, mert Zathureczkyba nem nagyon bízom és nem szeretnék úgy haza menni, hogy aztán ne legyen semmi...”

Bécs, 1946. XI. 25.

„... Waldbauerrel találkoztam az állomáson. Ment ki Amerikába. Én is úgy vettem ki a szavaiból, hogy nem akar visszajönni... Azt mondta nekem, hogy Kerpely is kimegy nyáron... Waldbauer különben nagyon bizakodóan ítéli meg a magyar helyzetet... Az az érzésem, hogy quartettet akar alakítani és szeretné, ha én is hajlandó lennék. Én még nem tudom milyen álláspontra fogok helyezkedni ha ez bekövetkezik. Jobb szeretnék én magam alakítani. Majd meglátjuk...”

Bécs, 1947. II. 11.

„... Szombaton megvolt az Universalban az önálló hegedűestem, ahol a Bartók hegedűversenyt is bemutattam, persze sajnos csak zongora kísérettel. A siker érzésem szerint nagyon nagy volt és meg akarják ismételni ... ezután csak zenekarral vagyok hajlandó eljátszani. Kritika még nem jelent meg, de ez nem is fontos...”

Bécs, 1947. III. 15.

„... Közel 25 éve muzsikálok, de csak most értettem meg a zenét igazán. Ez olyan nagy öröm számomra, hogy ki sem tudom fejteni. Többet ér ez nekem mindennél. A zenén keresztül megtaláltam az élet értelmét. Most már nem vagyok pesszimista, mint régen. Szeretek élni, mert nincs a művészetnél szebb a világon. Ez is egy válfaja az Isten hívésnek. Mert aki egy Bach szonátát úgy játszik el, ahogy azt tényleg kell, így az már az Istennek egészen biztosan meg fogja nyerni a tetszését. Az az érzésem, hogy nagyon nagyot fejlődtem, és ez a fejlődési folyamat végtelen lehet, ha továbbra ilyen komolyan fogok dolgozni...”

London, 1947. VII. 21.

„... Most jövök a rádióból. Nagyon szépen sikerült az adás. Fel is vették fekete lemezre, többszöri adás céljából... A BBC-ben jövő héten fogok próbát játszani szólóra is. Ezt azért teszem, mert el akarom intézni azt, hogy esetleg télen vissza tudjak jönni egy pár szereplésre. Tegnap hallottam Yehuditól lemezen az egész Bartók koncertet, amit akkor vettek fel amikor itt bemutatta. Hát bizony, hogy egész őszinte legyek nem tetszett. Nem csak felfogásban volt rossz hanem technikailag is. Olyan cigányosan játssza az egészet, hogy az minden csak nem Bartók. De ezt ne tessék senkinek sem mondani, hogy

nekem ez a véleményem. Most egyelőre nincs más újság csak annyi, hogy szorgalmasan gyakorolok tovább...”

Róma, 1947. IX. 24.

„... valószínű hogy október végén Párizsba utazom egy rádió-szereplésre, amikor ... a két felfedezett Vivaldi versenyt fogom bemutatni... Szabolcsi Bence nagyon szeretné, ha ott-hon is bemutatnám ezt a két hegedűversenyt... Itt minden nagyon szép és igazán jól érzem magam. Sokat dolgozom és az eredmény az, hogy mindenki azt mondta, sokkal nagyobb sikerem volt mint Zathureczkynek. Hát ha ez igaz is lenne akkor én nagyon boldog lennék...”

Firenze, 1949. VII. 8.

„Még mindig Firenzébe vagyok és itt is maradok augusztus végéig. Úgy érzem magam mintha a mennyországba lennék. Mellékeltlen küldöm Villa Fabbriotti képét és ott lehet látni milyen csodálatos hely ez. Viktória királynő nyaralója volt annak idején és most pedig az „International Student Service” birtokába került. Na és Firenze az olyan gyönyörű és annyi szépség van, hogy egy életet lehetne eltölteni itt. Azonkívül állandóan 10-15 különböző nemzetiségű vendég van itten és kb. 10-20 naponként váltódnak. Állandóan angolul, németül és olaszul beszélek, és először fordult velem elő külföldi tartózkodásom alatt, hogy egyáltalán nem lehet magyarul beszélni. Több mint 18 hónapot voltam Rómába, de majdnem a semmivel volt egyenlő az olasz tudásom. Most hogy két hónapja itt vagyok, majdnem mindent meg tudok magyarul, pedig többet beszélek angolul. Augusztus végére már úgy fogok beszélni mint angolul, az pedig nekem elég. Most pedig a hegedű és a terveim. Először is nagyon hálás vagyok sorsomnak, hogy nem kaptam meg eddig az argentinai vízumomat, csak így volt alkalmam látni Firenzét ami pedig pótolhatatlan egy művész életében. Másrészt még soha életemben nem tudtam ilyen nyugodtan dolgozni mint itt. Sem mire sincs gondom. A napokban érkeztem el oda, hogy majdnem minden rossz szokásom, amit a hosszú zenekari és a rossz tanítás okozott, elfelejtettem. Az utóbbi két hónapos folyamatos és koncentrált munka rengeteget használt és most már én fogok harcolni hogy szerepelhesek minél többet. Meg kell mondanom Apukának, eddig bizony nem nagyon törekedtem arra, hogy szerepeljek, mert éreztem, nem vagyok olyan fokon hogy

ki tudjam fejezni amit érzek. De most már ha csak csekély részben is de tudom a közönséggel közölni érzéseimet és ebben nagyon erősnek érzem magam. Ne tessék szomorkodni miattam soha, mert olyan ember vagyok mint még soha és megtanultam ezalatt a három és fél év alatt a legfontosabbakat, azt a művészetet ami tökéletesen kielégít és amit csak az Isten vehet el tőlem. A külső sikerek és a pénz nagyon szép és nem mondom, hogy nem érdekel de nem elég. Hogy most itt vagyok állandóan kérnek muzsikáljak. Múltkor eljártam a Bartók soló sonatát és nem egy zajos sikert értem el hanem tényleg zenéltem és éreztem. ... Merem állítani, Apukám hogy ha én valaha elérem egy Huberman vagy Adolf Busch technikáját, a legnagyobb művészek közé fogok kerülni. ... legutóbb Csilléből itt járt néhány ember, köztük nagyon fontos egyének is. Hallottak játszani, és meg van rá a lehetőség hogy kivándoroljak „Santiago-Chile”-be. Amint tudok részleteket, rögtön írok. Azonkívül annyi fontos ismeretséget kötöttem, hogy nem kell félni, ha egy nem sikerül, jön a másik. De a legfontosabb az, hogy szentül meg vagyok győződve, amikor teljesen kész leszek a művészetemmel – ezalatt nem azt értem hogy teljesen kész lehet lenni, hanem

Az 1935-ben alapított Magyar Vonósnégyes

azt a bizonyos tiszta alapot, amit folyton keresek és nagyrésztben meg is találtam – azt elérem, holt biztos hogy nagy sikerem lesz és jönnek a koncert szerződéses a világ bármely pontján. Nem fontos, hogy Dél-Amerikába vagy Ausztráliába, fontos az hogy tudjak hegedülni. Most szeptemberben vagy októberben lesz egy koncertem az Aula Magnában, ez egy nagy terem Rómában. Nagyon kíváncsi vagyok, milyen sikerem lesz, mert én azt érzem, ha így fejlődök tovább, még két hónap elég ahhoz, hogy egy igazán komoly sikert érjek el. ... Bandi sonátáját várom. Itteni címem VILLA FABRICOTTI VIA V. EMANUELE, 64. FIRENZE. Tehát augusztus végéig ide tessék írni...”

Firenze, 1949. IX. 1.

„Életem legboldogabb korszakát élem. Végtelenül boldog vagyok és képtelen vagyok leírni azt a rengeteg örömet, ami az utóbbi 2-3 hónap alatt ért, mert ha leírok százat, biztos kifelejtettem ugyan annyit. Ezért majd úgy fogok írni, hogy éppen ami az eszembe jut, rögtön leírom. Hát először is egy szép nap arra ébredtem fel, hogy tudok hegedülni. Ki tudom fejezni egy kicsit amit érzek és már ezzel a kevéssel olyan hatást tudok elérni ami szinte fantasztikus. csak pár esetet írok le. 1.) Amerikaiak voltak itt New-Yorkból először Európába – művészek, rengeteg szépet láttak és közben engemet is hallottak. Párizson keresztül tértek vissza Amerikába, ahol találkoztak egy másik amerikai társasággal. Mikor ezek megérkeztek, az első volt, hol van a magyar hegedűművész mert hallani akarják. 2.) Washingtonból egy 75 éve híres professor volt itt 4 hétig, aki még Joachimot hallotta játszani 60 évvel ezelőtt. Sírt amikor Brahmsot játszottam. Amikor pedig Cesar Franckot játszottam, azt mondta, így még nem hallottam életemben! Az emberek rohannak utánam és keresik a barátságomat. Egyesek pedig gyűlölnék tudásom miatt. Eddig is kaptam sok dicséretet, de ez mindig addig tartott, amíg együtt voltam velük a koncert után. Ma rohannak utánam az emberek. Egy belga Liègeből, hallott játszani, rögtön meghívott a liègei rádióba, másnap volt egy koncertem itt a szállóba (u. i. minden héten adok egy koncertet). A koncert napján találkozott honfitársával Firenzébe, rögtön fülönfogta őket és elhozta a koncertre. Ez Bruxellesből voltak: oda is meghívtak. Ugyan ilyen úton jutottam meghíváshoz Párizs, Koppenhága (ott 300 személyes közönségem van akik már várnak), Bazel és Zürich. Még egy eset, dánok voltak itt, kb. 30. Éppen egy koncertem volt, annyira el voltak ragadtatva, hogy másnap könyörögtek, játsszak valamit. A valamiből 2 óra lett, másnap este mielőtt elutaztak egy hatalmas szegfűvirágcsokorral leptek meg. Most pedig gyakorlatilag mit értem el. Múlt héten Rómába voltam pár napra, a római rádióra 2 éve várok és bent voltam a legmagasabb állású emberekkel úgy mint Petrassi a Filharmónia elnök. Dacára ennek nem sikerült. Most miután rosszul de folyékonyan beszélek olaszul (mert itt ezt is meghallom) elmentem egyedül és azt mondtam „játszhatok vagy nem, mert ha nem, rögtön hozom a hegedűmet és elő akarok játszani az igazgatónak.” Ez az ember, a műsor igazgató, melleleg még nem is hallott idáig játszani. Azt mondta, hogy már sok szépet hallott rólam és természetesen hogy játszhatom. Utána azt mondtam neki, hogy szeretnék délután valami viccet bemutatni neki: u. i. itt a villába állandóan nyúztak, hogy játszak és nem lehetett folyton Bachot

játszani, zongorista pedig egy sem tudott kísérsni, az az ötletem támadt hogy lemezre játszottam egy darabnak a zongorakíséretét és így tudom sajátmagamat kísérsni. (itt u. i. zongorázni is megtanultam) Mikor ezt bemutattam, hát ennek az igazgatónak leesett az álla. Amikor pedig egy másik lemezt mutattam be neki, amin együtt szól a hegedű és a zongora és mind a kettőt én játszom, hát nem tudott mit csinálni csak nevetett. Ezt úgy csináltam, hogy a lemezt és a hegedűjátékomat felvették egy másik lemezre. Rögtön kaptam egy szereplést amikor is Bartók estét adok. A műsor: Két hegedű duó (én játszom a két hegedűt egyedül), utána pedig a solósonátája. Azonkívül végre az első önálló nagy koncertem a legjobb terembe Rómában, Aula Magnában. Ma este lesz a szokásos koncertem itt a villába és két tanár jön az accademiáról, 3 koncert rendező. Műsorom Brahms G-dúr, Beethoven Kreutzer és Cesar Franck sonata. Azért most be is fejezem levelem, mert sietek próbára. Egy remek zongora kísérsőt is találtam, rajong értem. De mind ezek után ne hogy azt tessék hinni, hogy beképzelt vagyok, mert tudok mindent. Istentől kaptam és ahogy adta, úgy el is veheti. És azon kívül mivel még csak a kezdetén vagyok, rengeteget kell még dolgoznom. Másik pedig akinek köszönöm Apukának, hogy a világra hozott, mert most minden egyes perc végtelen nagy öröm. Megtaláltam az életem értelmét, 3 és fél éves szörnyű küszködés után elértem egy állomást amikor azt mondhatom, hogy lehet belőlem a legnagyobb művész. Rövidesen személyesen fogom bemutatni, majd küldök egy lemezt, amin a zongorát is én fogom játszani...”

A Szervánszky Péterről készült angol nyelvű ismertető magyar fordítása

Szervánszky Péter kétségtelenül egyike korunk legjobb hegedűseinek. Budapesten született és végezte tanulmányait, egyik legkiválóbb tanítványa volt a nagy Hubay Jenőnek, akinek irányítása alatt szülővárosának zeneakadémiáján tanult. Itt kapott már fiatalon első díjat, a hegedűs növendékek versenyén.

Főleg a kortárs zeneművek – különösen Bartók Béla műveinek – páratlan tolmácsolása révén tett hírnévre szert, de Szervánszky ugyanúgy sikerrel adja elő a klasszikusok, így Beethoven és Mozart műveit, a romantikus zeneszerzők, Paganini vagy Csajkovszkij szerzeményeit, és birtokában van annak a virtuozitásnak, amely elengedhetetlen a modern zeneirodalom által támasztott technikai követelmények szempontjából.

Szólistaként csaknem valamennyi európai nagyvárosban fellépett, Franciaországban, Angliában, Csehszlovákiában, Ausztriában, Olaszországban, Törökországban, Magyarországon és Svájcban, mindenhol nagy elismeréssel halmozták el, és a híres rádióállomások, mint a bécsi Rádió, a londoni BBC, a római, milánói, zürichi, budapesti, isztambuli, prágai, a bukaresti Rádió vitték el hegedűjének hangját a Föld távoli sarkaiba.

Szervánszky a híres európai együttes, a „Waldbauer-Kerpely” vonósnégyes tagja volt, s résztvett Bartók Béla hat vonósnégyesének bemutatásában, hasonlóképpen koncertmestere volt a Budapesti Hangversenyzenekarnak és olyan

híres mesterek vezényletével játszott, mint Bruno Walter, Ormándy Jenő, Furtwängler, Pierre Monteux, Kleiber, Klemperer, stb. Ő játszotta először a Bartók hegedűversenyt a budapesti és a bécsi Filharmonikusokkal. Joggal vívott ki magának tekintélyt mindenütt, ahol csak hallották játékát és a kritikák egyhangúan részesítették a neki méltán kijáró elismerésben.

Részletek hangversenykritikákból (a Szervánszky pályafutását bemutató angol és spanyol nyelvű ismertető alapján)

PESTI HÍRLAP

„... Szervánszky páratlan előadása révén Bartók Béla hegedűversenyének első előadása zseniális és mesteri formát öltött. Stílusa, árnyaltsága, s az általa teremtett zenei atmoszféra Bartók óhajának tökéletes kifejezése volt...”

ISTAMBUL (Istanbul)

„... Milyen bámulatos hegedűs! Szervánszky sokoldalú előadómódja lenyűgözött bennünket. Zene, tiszta zene volt, mintha nem is a közönségnek játszott volna...”

WIENER KURIR (Bécs)

„... Szervánszky a legnagyobb tudású hegedűsök egyike, rendkívül könnyed a vonókezelése, gazdag és telt hangon hegedül. A lehető legtökéletesebb tempóban adta elő Csajkovszkij hegedűversenyét, s ezáltal a mű színárnyalatai és kifejezőereje még inkább érvényesült...”

MUSICAL OPINION (London)

„... Szervánszky Pétertől olyan előadásban hallottuk Bartók Béla hegedűre írott mesterművét, amilyent sok éve nem hallottunk már. Tökéletes volt, valósággal élvezet volt hallani minden hangját. Kitűnő ritmusban, nagyszerű hangon hegedül, amely jellegzetesen magyar. Technikája mesteri, előadómódja étellel és bájjal teli...”

LE JOURNAL de GENEVE (Genf)

„... Mestere hangszerének, játéka kivételes technikai felkészültségről tanúskodik. Csodálatos zengő hangon hegedül, vonókezelési képessége valami egészen rendkívüli...”

ART MUSICAL (Párizs)

„... Számára a virtuozitásnak nincsenek titkai: ugyanakkor viszont csodálatosan meghitt kapcsolatban van minden apró részlettel, amelyek az igazi muzsikálást teszik...”

GAZETTE DE LAUSANNE (Lausanne – Svájc)

„... Szervánszky meggyőzte közönségét kivételes technikai képességéről és páratlan hegedűhangjáról, ami csak kevés művésznek adatik meg...”

GIORNALE D'ITALIA (Milánó)

„... Szervánszky ragyogó, valódi kamarazenéléssel hallatott magáról. Karakterének jellemzői a hibátlan interpretáció, a telt és tisztán zengő hang és a bámulatosan kifinomult ízlés. Végül pedig, mesteri egyszerűséggel közelítette meg a muzsika legmélyebb, legrejtettebb forrásait. Beethoven-előadása felejthetetlen esemény...”

MESSAGERO (Róma)

„... Nem egyszerű, véletlenszerű esemény volt az csupán, hogy az olasz rádió adásában Szervánszky játszotta Bartók Béla szólóhegedűre írott szonátáját. A XX. századi zeneirodalom e mesteri alkotása rendkívüli virtuozitást követel mind az előadás, mind a mű karakterisztikus jelegének szépségét illetően. Szervánszky bámulatos, páratlan technikával oldotta meg a szonáta előadásának összetett, bonyolult problémáit. Természetesen – hiszen ő magyar – feltételezzük, hogy nagyszerű, veleszületett képességei kell legyenek, nem csupán a hangszerjáték adta lehetőségek vonatkozásában, de Bartók szellemi komplexitásának érthetővé tétele szempontjából is. Az előadáshoz olyan magasabb szinten lát hozzá, ami a rendkívüli művészeknek van fenntartva, és ezáltal – még a mikrofonon keresztül is – képes volt felvezetni hallgatóit a művészet legfelső csúcsaira...”

Szervánszky Péter 1950-ben Dél-Amerikába, Ecuadorba utazik, ahonnan előzőleg koncertmesterei állásra kap ígéretet. Csak odaérkezésekor derül ki, hogy a zenekar szervezése még egészen kezdetleges állapotban van, így – hogy megélhetését biztosítsa – a karmesterrel játszik szalonzenei esténként.

Rövid ecuadori tartózkodás után a szomszédos Peruba, Lima-ba költözik. Évekkel később, 1972-ben, budapesti látogatása alkalmával, Endre Nyúl utcai lakásában tartott családi összejövetelen így emlékezett vissza erre az időszakra, valamint megismerkedésére a hindu filozófiával, 1953-ban (a beszélgetésről hangfelvétel készült, ebből idézünk):

„Amikor én elmentem Pestről, az első időben még voltak lehetőségek és sikerek a hangszeren, a hegedűn, de ezek lépésről-lépésre, lassan teljesen eltűntek, nemcsak azért, mert képtelen lettem volna rá, hanem valahogy azt éreztem, hogy a mai világban olyan nagy részben szükség van a könyöklésre, a társadalmi életre, a koncerteket bármilyen áron adni, és utazni folyton, és hízlelni, hogy éreztem erre nem leszek képes. ... Akkor még nem tudtam, mire váltsak át. ... Lima-ban, először életemben kaptam egy lakást, egy független lakást, ahol reggeltől estig tudtam gyakorolni, s kezdett megint nagyon jól menni, s akkor azt éreztem, hogy meg tudnám hódítani az egész világot! S ez az újabb – hogy úgy mondjam – lehetőség olyan erővel jött bennem, s hogy épp hogy csak kitért, akkor kaptam fejemre a legnagyobb csapást. ... szóval arról volt szó, hogy esetleg engem is deportálnak, hogy hová, azt nem tudom – én nem voltam benne abba a dologba, ami miatt ez jött, csak az egész magyarságra, ugye – és éreztem azt, hogy mindent az égvilágon elveszítettem. Haza már nem tartozom, nem is írtam akkor senkinek sem hosszú ideig már, ottan a legközelebbi két ismerősömet letartóztatták hamis váddal, arról volt szó, hogy az összes magyart kideportálják valahova. S úgy éreztem, hogy tovább már nem fogok tudni harcolni. S akkor, amikor a harmadik napon, amikor volt a letartóztatás, és minden nap rémesnél rémesebb híreket hoztak, hogy mi lesz velünk, s látom – ...hogy én nem maradhatok ott Peruban. S éreztem, hogy ennél van nagyobb szenvedés – természetesen –, sokkal nagyobb, de nekem akkor az volt a legmélyebb pont, ahová eljutottam. Ezt én most tudom, utólag, akkor csak azt éreztem, hogy nem érdekel már semmi, öngyilkos sem lennék, mert hiszen minek, semmi nem maradt már bennem.”

S akkor volt egy este, hogy ilyen állapotban leültem a ház elé, és akkor történt az a dolog, amit tulajdonképpen nem lehet leírni. Nem aludtam el, csak ott ültem, nem tudom mennyi ideig, lehetett az öt perc vagy egy óra, vagy két óra, s ... aztán visszakerültem ebbe a főnlévő állapotba – az nem volt alvás, az nem volt álmodás – ... viszont a következményekből, az eredményből kénytelen voltam megállapítani, hogy valaminek történnie kellett, de hogy mi, azt nem tudom. De olyan nagy dolognak, hogy azt az egész kétségbeesett szenvedést, azt a sötét, reménytelen szenvedést átváltotta így a legnagyobb nyugalommá, boldogsággá, amit nem tudtam megmagyarázni, hogy mi az. Akkor borzasztóan megnyugodtam és éreztem azt, hogy most tudok aludni majd nyugodtan végre egyszer.

S akkor bementem, lefeküdtem este, és másnap reggel, amikor fölbredtem, akkor lassan jött vissza az, hogy én milyen irtózatosan boldog vagyok! S akkor kezdtem tisztán gondolkodni ebben a főnlévő állapotban, hogy mi is történt velem?

Én nem tudtam megmondani! De olyan boldog voltam, hogy vártam minden pillanatban, hogy jön a csöngő, jönnek engemet letartóztatni, és én boldog leszek, és meg fogom nekik köszönni, bevisznek a börtönbe, és ott leszek életem végéig, és a legboldogabb ember leszek a világon!

Szóval mi, mi lehetett ez?

És akkor van ez az úgynevezett – amit a mi világunkban csodának hívnak -, hogy előtte való nap az egyik, az a zongorista barátom – nem fontos a név – aki szintén annyira oda volt ettől az egész helyzettől, hogy állandóan sírt és így remegett – na, annak már jobban ment és az sokat veszített volna azzal, ha őt kideportálják... És az, valahogy a British Council-től kiszedett egy pár könyvet – ez Ramasaraka-könyv volt, aki nem is hindu: észak-amerikai – és odajött hozzám meglátogatni, hogy mi van.

Az egy nappal előtte volt, mielőtt velem ez történt. S letette azt a könyvet oda, hogy „olvasd el ezt, akkor talán kicsit meg fogsz nyugodni” – de ő állandóan sírt, a félelemtől! És hát ugyanakkor még velem semmi nem történt, én földadtam már mindent, akkor voltam a legutolsó lépcsőkön, ameddig le tudtam volna menni a mélységbe, a szenvedésbe, és odatettem az asztalra a könyvet – jó, majd elolvasom, nem érdekel!

És mivel másnap, amikor ez történt, és nem tudtam megmagyarázni, hogy miért vagyok olyan hihetetlenül boldog – de Bandi, a boldogság az nem abban volt, hogy örültem, hogy szépen süt a nap -, olyannak is örültem, hogy elmegek kenyeret venni, és milyen szép, hogy ott vannak az emberek, akik kiszolgálják engemet, a kenyér kész, azt én megveszem, kifizetem, milyen rend van, hazamegyek – ettől olyan boldog voltam, hogy azt, azt nem tudom leírni!...”

Ennek a számára meghatározó 1953-as élménynek a hatására kezd Szervánszky Péter elmélyülni a hindu filozófiában. Sokat olvas, s közben rendszeres kapcsolatot tart a tanok más követőivel is.

Közben magántanítványokat fogad, zongorát és hegedűt tanít. Szinte előzőnlük a növendékek és csakhamar igen jó anyagi körülmények közé kerül. Autót vásárol és 1960-ban már Európába készül, hogy legalább egyik testvérével, Sárival találkozhasson, de erre az utazásra térdpanaszai miatt csak egy évvel később kerülhet sor, amikor Bécsben találkoznak, majd

együtt Olaszországba utaznak. Ettől kezdve 1-2 évenként átjön Európába, hogy rokonait elvigye az általa rendkívül szeretett Olaszországba. Mivel rokonai nagyon igénylik ezeket a találkozásokat, „nem lehetett azt mondani, hogy nem jövök” – meséli. Anyagi áldozatokat nem kímélve készül ezekre az utazásokra. A hindu filozófia hatására felmerül ugyan benne, hogy Indiába megy, de akkor fel kellett volna adnia azokat az anyagi lehetőségeket, amelynek köszönhetően ezek az utazások megvalósulhattak – és marad Peruban. Limától mintegy félóránnyira, az őserdő szélén lakik egy szép házban, amely saját tulajdona.

De olvassuk most ismét visszaemlékezéseinek egy részletét, amit a hangszalag megőrzött számunkra:

„... Borzasztó érdekes, hogy rohan az ember elméje, és azt megállítani egy irtózatosa nagy munka. azt csak akkor tudom megállítani, amikor olyan dolgokra gondolok, ami borzasztóan érdekel – mert szeretem. Amikor a Bartók hegedűversenyt megtanultam, azt legtöbbször az autóbusszon tanultam meg kívülről, hogy nem volt probléma koncentrálni. Mert annyira érdekelt, hogy... sőt... az autóbusszon meg a villamoson tudtam jól tanulni, mert olyan zaj vett körül, hogy ott úgyse tudtam mást csinálni. ...érdekes, ez megvolt most is nálam bent – míg autó nem volt – Limában: én eléggé kinn lakom, szóval egy félórás út autóbusszal... mindig viszek magammal könyvet, és ott tudok legjobban olvasni. ... Ha otthon vagyok, akkor úgy örülök, hogy csend van és senki sem zavar, hogy sokszor nem akarok olvasni se, mert kár. ...mert az autóbusszon pedig úgysem lehet semmit csinálni, hát milyen nagyszerű, hogy egy mondatot elolvasok. És akkor leteszem a könyvet, és akkor becsukom a szememet, és akkor úgy tudok koncentrálni, hogy semmi se zavar...”

Lássunk most még néhány részletet Sári naplójából, amelyek 1961-es, hosszú évek után létrejött találkozásukról, majd az ezt követő két hetes olaszországi nyaralásuk élményeiről vallanak:

1961. július 10.

„Már nagyon ideges voltam, mert beérkeztünk a Westbahnhofra és sehol sem láttam a Petit. Nem tudom, de egyszer éreztem, hogy egy erős kék szem rám világít és húz ki az ablakon és a nevemet kiáltja valaki, és látom a Petit, de olyan furcsa, idegen, csak a szeméről ismertem meg. Ki akartam lépni az ablakon, de Bárány Erzsí visszahúzott. Ekkor leszaladtam a vonatról és összecsókoltuk egymást, és folyton azt kiabáltuk, hogy nem igaz, hogy látjuk egymást...”

Július 12.

„... Peti autójával átmentünk Olaszországba, Velencébe... Míg jöttünk Olaszországba, Peti mesélt az életmódjáról, nagyon érdekes volt. Sajnos ezt többször kell meghallgatni, hogy tudjak róla írni.”

Július 13.

„...autóval Firenzébe mentünk, Páduán, Ferrarán és Bolognára keresztül. Ez a legszebb, mert a Peti olyan érdekeseket tud mondani, főleg megnyugtató és természetes dolgokat...”

Július 14.

„Azt el nem lehet mondani, hogy Peti milyen jó mindenkihez. Firenzéből reggel 10-kor indultunk Rómába. Mindjárt in-

duláskor felkészkedett két amerikai. Megállapítottuk, hogy az egész úton beszélgettek és nem nézték a tájat, pedig gyönyörű volt. Azt lehet mondani, hogy ezt élvezem a legjobban, mert ilyenkor mesél az életéről. Útközben megmutatta, hogy hol jött 1949-50-ben gyalog, és mivel éhes volt, az útszélén szőlőt evett. És ugyanúgy felkészkedett egy autóra, hogy Rómába menjen. Este 20-kor érkezünk meg, egy gyönyörű szállóban szálltunk meg. Elfelejtettem, hogy útközben egy motoros előttünk felfordult és lehorzsolta a karját. Peti bekente kínai balzsammal, mindenkinek, akin csak tud, segít, olyan, mint egy szenttel lennék együtt.”

Július 16.

„Egész nap autóztunk, Peti megint sokat mesélt. Ezt élvezem legjobban. Olyan érdekes, hogy semmi földi élvezet nem érdekli. ... Csak a természet érdekli. Már egy hete vagyok vele, de még rosszat senkiről sem mondott és mindenkinek segít. Ha reggel korán ébredek, akkor gondolkodok azon, amit Peti mond.”

Július 18.

„Ma reggel megint kimentünk a tengerre. Nagyszerű volt. ... De a leglényegesebb volt, hogy este mikor hazajöttünk, a Peti bejött a szobámba... legalább három órát beszélgettünk. Mondtam, hogy milyen borzasztó, hogy el kell válni. Úgy megnyugtattott, hogy ez az életnek a rendje. Aztán még sokmindenről mesélt, amit próbálok megérteni, és majd otthon elmondani. Olyan megnyugtató dolgokat mond. Mesélt az önévelésről...”

Július 20.

„... Megint sokat beszélgettünk. Este elmentünk a barátival vacsorázni. Azt a nyugalmat, amit a Peti magából áraszt, azt nem lehet leírni. Mindig jókedvű. Állandóan vásárolni akar a családnak.”

Július 21.

„... Elmesélte az álmát. Azt álmodta, hogy otthon volt és muzsikáltunk. Waldbauer tanított...”

Szervánszky Péter 1977-ben erős agyvérzést kap és orvosa kíséretével Limából Budapestre utazik. Egész jobb oldala megbénul, nehezen beszél.

Nyolc éven keresztül testvére, Sári, valamint másik testvérének, Juditnak lánya, Urai Marianna ápolják a Hűvösvölgyben, a Völgy u. 25/a. szám alatti lakásukban. Egészen közel van ide az egykori Sándor-villa (Völgy u. 9-11.), itt lakott egy ideig, 1906 szeptemberétől Bartók Béla, és ide költözött Kodály Zoltán, miután 1910-ben feleségül vette Sándor Emmát. (A villában ma pszichiátriai intézet működik.)

Itt a Völgy utcai lakásban hal meg Szervánszky Péter 1985 március 27-én. Szép sikerek, nehéz küzdelmek után a Farkasréti-temetőben kerül végső nyughelyére az a kiváló magyar hegedűművész, aki elsőként adta elő Magyarországon Bartók hegedűversenyét, és annak hiteles tolmácsolása révén oly sokat tett azért, hogy a mű a külföldi hangversenytérmező közönségéhez is utat találjon. Hamvai a családi sírban pihennek.

S végül – egyben egy későbbi muzsikusk generáció tisztelő főhajtásaként is – hadd idézzünk ismét a kortárs Bartók Jánostól:

„... Szervánszky Péter szenvedéllyel telített, de éppen nem szentimentális előadásában a jellemző bartóki hangmozdulatok életrekelnek. Zenei életünkben egyedülálló és úttörő érdemet szerez magának Szervánszky Bartók műveinek kifogástalan megszólaltatásával, mert közelebb hozza egymáshoz a szerzőt és szülőföldje közönségét, és ezt ma még egyelőre nagyon kevés zenei előadóművészről mondhatjuk el.” (Bartók János, 1943.)

Befejezésül, szeretnék köszönetet mondani Szervánszky Jenőnek és Mohosné Urai Mariannak, hogy családi dokumentumokkal és visszaemlékezéseikkel munkámat segítették, valamint Szécsi Magda hegedűművésznak, aki szintén segítségemre volt.

Rakos Miklós

CORPUS

HANGSZERKERESKEDÉS ÉS JAVÍTÓMŰHELY

F. Lorée, H. Selmer, J. Püchner, Moosman, Fox,
Leblanc, Moeck, Küng, Mollenhauer, Aulos,
The Early Music Shop

Nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9-18 óráig

Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola

1052 Budapest, Semmelweis utca 12. - Telefon: (36-1) 118-2044 - Telefon/fax: (36-1) 266-6547